
Dårligere kvalitet med private løsninger

LEGELIVET

ERLEND HEM

erlend.hem@lefo.no

Erlend Hem er instituttsjef ved Legeforskningsinstituttet og professor ved Universitetet i Oslo.

BERIT HORN BRINGEDAL

Berit Horn Bringedal er sosiolog, dr.polit. og seniorforsker i Legeforskningsinstituttet.

Økt privatisering ser ut til å gi dårligere resultater for pasientene, ifølge en fersk oversiktsartikkel.

Illustrasjon: Tidsskriftet

Siden 1980-årene har mange offentlige helsetjenester blitt privatisert. Politikere har håpet at blandede markeder med innslag av privat sektor kan forbedre omsorgskvaliteten til en lavere kostnad. Målet er også at private tilbydere kan bidra med nye og innovative tilnærminger og kutte unødvendig byråkrati.

En populær form for privatisering er utkontraktering (*outsourcing*), det vil si at en offentlig finansiert tjeneste beholder beslutningsmyndigheten, men lar en privat organisasjon utføre selve tjenesten. Mange tror at konkurranse kan gi positive ringvirkninger ved at offentlig sektor tar i bruk smarte løsninger fra de private og motiveres av et ønske om å vinne anbudskonkurranser. Kritikere har

ment at markedsmekanismer ikke fungerer effektivt i helsetjenesten, og at reformene kan gi dårligere omsorg fordi det er lettere å redusere kostnader enn å øke kvaliteten.

I en oversiktsartikkel har to forskere ved universitetet i Oxford undersøkt hvordan utkontraktering har påvirket kvaliteten på omsorgen (1). De identifiserte 322 artikler, hvorav de 13 med høyest kvalitet ble tatt med i analysene. Alle de 13 studiene var longitudinelle, inkluderte en sammenligningsgruppe og var gjort i høyinntektsland: USA, Canada, Sør-Korea, Tyskland, Kroatia, England, Italia og Sverige. Studiene var av to slag: De som omhandlet effekten av overgangen fra offentlig til privat sykehusdrift, og økologiske studier av variasjoner i andelen tjenester levert av private aktører.

«Det er vanskelig å vite om forskjeller i helseutfall mellom offentlig og privat sektor skyldes kvaliteten på omsorgen eller at private sykehus behandler friskere pasienter»

Resultater

Studier av hvordan privatisering av helsetjenester kan påvirke kvaliteten, er ofte begrenset til analyser som ikke fullt ut kontrollerer for variasjoner i pasientenes helse. Privat sektor behandler ofte friskere pasienter i systemer hvor noen tjenester tilbys av det offentlige og noen av det private. Det er dermed vanskelig å vite om forskjeller i helseutfall mellom offentlig og privat sektor skyldes kvaliteten på omsorgen eller at private sykehus behandler friskere pasienter.

Privatisering av sykehus har ofte ført til økt profitt sammenlignet med sykehus som forblir offentlige, hovedsakelig gjennom selektivt pasientinntak og bemanningsreduksjoner. I to studier fra Tyskland hadde man undersøkt effekten på legedekningen etter privatisering. De viste at antallet leger ikke ble redusert, i motsetning til de fleste andre yrkesgruppene.

Resultatene viste også en generell tendens til dårligere helsemessige utfall for pasienter ved økt privatisering. Ingen studier fant at økt privatisering samsvarte med bedre helseutfall hos pasientene. Studien fra Sverige fant at privatiseringsreformen førte til forbedringer i omsorgskvaliteten i hele landet, men at områder med størst grad av privatisering hadde dårligere kvalitet sammenlignet med områder med mindre privatisering (2).

«Det vitenskapelige grunnlaget for ytterligere privatisering av helsetjenester er svakt»

Til tross for mange studier, er det stadig store hull i litteraturen, spesielt med henblikk på helseutfall. Det finnes ingen randomiserte studier, og det er usannsynlig at slike vil bli gjort. Dessuten var studiene kun gjort i åtte høyinntektsland, og det er uklart hvordan privatisering vil slå ut i andre land.

Samlet sett mener forskerne at det vitenskapelige grunnlaget for ytterligere privatisering av helsetjenester er svakt, og at utkontraktering sjelden har positiv effekt på kvaliteten av helsetjenester. Selv om det kan redusere kostnader, ser det ut til å gå på bekostning av omsorgskvaliteten. Det er likevel ikke grunnlag for å si at privatisering aldri har ønsket effekt i helsetjenesten. Mer kunnskap er nødvendig for å forstå når utkontraktering kan bidra til økt kvalitet og ikke bare reduserte kostnader.

REFERENCES

1. Goodair B, Reeves A. The effect of health-care privatisation on the quality of care. *Lancet Public Health* 2024; 9: e199–206. [PubMed][CrossRef]
2. Mosquera PA, San Sebastian M, Burström B et al. Performing through privatization: an ecological natural experiment of the impact of the Swedish free choice reform on ambulatory care sensitive conditions. *Front Public Health* 2021; 9: 504998. [PubMed][CrossRef]

Publisert: 21. april 2025. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.25.0156

Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 4. februar 2026.